

TA'LIM SOHASINI RIVOJLANTIRISH PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA

Azamov Sherzodjon Xusanboy o'g'li

Chirchiq davlat pedagogika universiteti mustaqil tadqiqotchisi

Gmail: sherzodbekazamov95@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada uzluksiz ta'limning asosi bo'lgan maktab ta'lim tizimining tarmog'ini kengaytirish, zamonaviy innovatsion maktablarni tashkil etish va buning uchun yaratilgan shart-sharoitlar hamda xizmat ko'rsatish sifatini oshirish haqida ma'lumot berilgan. Ta'lim tizimini isloh qilish, raqobat muhitini shakllantirish negizida ta'lim tizimini izchil rivojlantirish bo'yicha muayyan ishlar amalga oshirilmoqda.

Kalit so'zlar: *Innovatsion maktab, ta'lim muhiti, metodologik asoslar, ijodkorlik, ta'lim sohasi, ijtimoiy soha, individual faoliyat, rivojlantiruvchi ta'lim.*

DEVELOPMENT OF THE FIELD OF EDUCATION AS A PEDAGOGICAL PROBLEM

Azamov Sherzodjon Khusanboy ugli

Independent researcher of Chirchik State Pedagogical University

Gmail: sherzodbekazamov95@gmail.com

ABSTRACT

This article provides information on the expansion of the branch of the school education system, which is the basis of continuous education the establishment of modern innovative schools and the conditions created for this, as well as the improvement of the quality of service. On the basis of reforming the educational system, creating a competitive environment certain works are being done on the consistent development of the educational system.

Key words: *Innovative school, educational environment, methodologic foundation, creativity, the branch of education, social branch, individual activity, developmental education.*

РАЗВИТИЕ ОБЛАСТИ ОБРАЗОВАНИЯ КАК ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА

Азамов Шерзоджон Хусанбой угли

Чирчикский государственный педагогический университет

Независимый исследователь

Gmail: sherzodbekazamov95@gmail.com

АННОТАЦИЯ

В данной статье представлена информация о расширении сети системы школьного образования, являющейся основой непрерывного образования, создании современных инновационных школ, созданных для этого условиях, повышении качества обслуживания. На основе реформирования системы образования и создания конкурентной среды проводятся определенные работы по последовательному развитию системы образования.

Ключевые слова: *Инновационная школа, образовательная среда, методические основы, творчество, образовательная сфера, социальная сфера, индивидуальная активность, развивающее обучение.*

KIRISH

Bugungi kunda, fan va texnologiya ildamlab ketayotgan bir davrda, innovatsion maktablarda o'qitish tizimini takomillashtirish va o'quvchilarning sifatli ta'lim olishini ta'minlash pedagogikaning dolzarb muammolaridan biri sifatida qaralmoqda. Bu jarayon, shu bilan birgalikda, ijtimoiy hodisa sifatida bir qator xususiyatlarga ega. Masalan, buyuk ajdodlar tomonidan to'plangan tajribalarni yosh avlodlar ongiga singdirish, insoniyat tomonidan yaratilgan bilimlarni egallash, inson salomatligi va rivojini ta'minlash, dunyoqarashni tarkib toptirish va boshqalar.

Allomalarimizning fikricha, tarbiyaning natijasi bu yaxshi komil inson bo'lib kamol topishi unga yetishish esa bu qattiqqo'llik, mas'uliyatlilik orqali amalga oshirish eng ma'qul yo'l deb ta'kidlaydi. Tarbiya jarayonining samarasi maqsadning aniq belgilanganligi, faoliyat asosida tashkil etilgan maqsad natijalanganligi va uning mazmunida aks etuvchi ko'rsatkichlar bilan belgilanadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Bizning fikrimizcha, fanning yangi strategiyasi – atrof-muhit psixologiyasi ta'lim sohasini belgilashga qaratilgan V.Ya.Yasvinning yondashuvlari e'tiborga loyiqdir. U ta'lim sohasini ijtimoiy, ob'ektiv muhit, psixodidaktik kabi tarkibiy qismlarni o'z ichiga olgan yagona funksional yaxlitlik sifatida ko'radi [1, 69 b].

Ko'rsatilgan tarkibiy qismlarning xususiyatlariga to'xtalib o'tamiz. "Ta'lim sohasining ijtimoiy tarkibiy qismi mazmunli ravishda "maktab sohasi"ning "inson omili" tavsifiga mos keladi, unga ta'lim-tarbiya jarayoni sub'ektlari orasidagi muhit va ijtimoiy mustahkamlik, to'planish (krauding) darajasi va uning ijtimoiy xulq-atvor, shaxsiy xususiyatlar va o'quvchilar o'zlashtirishiga ta'siri, ma'lum bir maktab tashkiloti sharoitlariga qarab shaxsiy va shaxslararo sohaning o'zgarishi, maqomlar va rollarning taqsimlanishi, o'quvchilar va o'qituvchilarning jinsi, yoshi va milliy xususiyatlari va boshqalar kiradi".

Madaniyat sohasida va tarix davrida ta'limni loyihalashtirgan V.I.Slobodchikovning yondashuvi biz uchun metodologik jihatdan ahamiyatlidir. Biz ushbu yondashuvning uchta asosiy jihatini ajratib ko'rsatamiz: ta'limning o'zini (uning mazmuni, metodlarini shakllantirish, tashkil etish usullari) doimiy ravishda rivojlantirish; ta'limni shaxsni rivojlantirish sohasi, makoni sifatida shakllantirish (uning universal o'zini o'zi rivojlantirish qobiliyati); ta'limning jamiyat taraqqiyotining yetakchi omiliga aylantirish [2].

D.A.Alibekov ta'lim tizimini innovatsion rivojlashtirishni falsafiy muammo sifatida tadqiq qilgan. Shu asnoda innovatsion shaxsni tarbiyalashning informatsion, kommunikatsion va sivilizatsiyaga oid pozitiv tendensiyalari kontekstida zamonaviy ta'limning uslubiy, texnologik, tizimli va funksional tamoyillarini falsafiy jihatdan ilmiy asoslagan. [3]. Iqtisodchi olim A.A.Salimov O'zbekistonda ta'lim tizimini rivojlantirishning me'yoriy-huquqiy asoslarini tahlil qilgan hamda uni takomillashtirish yuzasidan amaliy takliflar ishlab chiqqan [4].

NATIJAR

Hozirgi vaqtgacha ta'lim sohasini tushunish, birinchi navbatda ilmiy maktablarda olingan asosiy qoidalar va tajriba materiallarga asoslangan. Ushbu qoidalar va materiallarning tahlili ta'limni loyihalashda tarixiy-evolyutsion yondashuv asoslarini ishlab chiqishga, Rossiyada o'zgaruvchan ta'lim evolyutsiyasi bo'yicha strategik yo'nalishlarni belgilashga imkon beradi:

- 1) Alohida muqobil ilmiy pedagogik maktablardan - rivojlanishning madaniy-tarixiy pedagogikasi bo'yicha o'zgaruvchan innovatsion texnologiyalar tizimiga;
- 2) Davlat ta'limi monopoliyasidan - davlat, nodavlat va oilaviy ta'limni birgalikda amalga oshirish va ularning hamkorligiga;
- 3) "Milliy bo'lmagan" unitar maktabdan - Rossiyaning umumta'lim sohasi tizimida ta'limning etnik tabaqalanishiga;
- 4) Fanga yo'naltirishdan - umumta'lim muassasalarining o'quv dasturlarini qurishda ta'lim yo'nalishlariga.

V.P.Zinchenko psixologik bilimlar tizimida bolaning aqliy rivojlanish jarayonlarini tavsiflovchi, ularda o'rnatilgan eng muhim tamoyillardan ba'zilarini

ajratib ko'rsatdi, ular ta'lim sohasini loyihalashda yondashuvlarni ishlab chiqishga rahbarlik qiladi:

- bola go'daklikdan madaniyat sub'ekti sifatida harakat qilganda belgi, ramzlarni hosil qilishda namoyon bo'ladigan rivojlanishning ijodkorlik tabiati;
- turli davrlarda turlicha namoyon bo'ladigan, masalan, maktab yoshida dunyo qiyofasini shakllantirish jarayonlariga, xulq-atvor va faoliyat uslubiga ta'sir ko'rsatadigan rivojlanishning ijtimoiy-madaniy jihatining yetakchi roli;
- rivojlanishning sezgir davrlarining alohida ahamiyati (turli yoshdagilar uchun har xil), ya'ni inson hayot faoliyatining me'yorlari, shakllari, shartlarini (til, muloqot usullari va boshqalar) anglash, o'zlashtirish va amalga oshirish uchun eng sezgir davrlar;
- bola rivojlanishining harakatlantiruvchi kuchi sifatida kattalar va bolalarning birgalikdagi faoliyati, kattalar bilan muloqotda ular o'zlashtirgan, insonning tarixiy taraqqiyoti yutuqlari;
- yetakchi faoliyat va uning o'zgarish qonuniyatlari bolaning yoshga bog'liq aqliy rivojlanish davrlarining genetik uzluksizligining eng muhim ichki asoslari sifatida;
- o'sib borayotgan shaxsning yaqin rivojlanish zonasini aniqlash;
- bola rivojlanishini kuchaytirish (kengaytirish) bolaning o'zini materialda, faoliyat va muloqotning u yoki bu shaklida erkin izlash va topish sharti sifatida;
- bola rivojlanishining barcha bosqichlarining doimiy qiymati;
 - ta'sir va intellektning birligi tamoyili, uning tarkibiy qismlari - faoliyatli, affektiv va shaxsiy tarkibiy qismlarning o'zaro ta'siri natijasida ongning shakllanishida namoyon bo'ladi;
- predmetlar va harakatlar o'rtasidagi aloqalarni shakllantirishda belgi-ramz tuzilmalarining vositachilik roli;
- rivojlanish mexanizmlari sifatidainteriorizatsiya va eksteriorizatsiya, bu yerda tashqidan ichkiga va ichkidan tashqiga o'tishlar dolzarb hisoblanadi;
- rivojlanishning notekisligi (geterokronizmi), bu nafaqat uning darajalari va tarkibiy qismlarini, balki rivojlanishning butun "jarayonini" ko'rsatishda e'tiborga olish muhim [5];

L.I.Vasexo ta'lim sohasini yaratishga etno-ijtimoiy va etno-vaqt yondashuvini asoslaydi. Rossiya va Sibir madaniy sohasini ta'lim sohasini loyihalash omili sifatida ko'rib chiqadi.

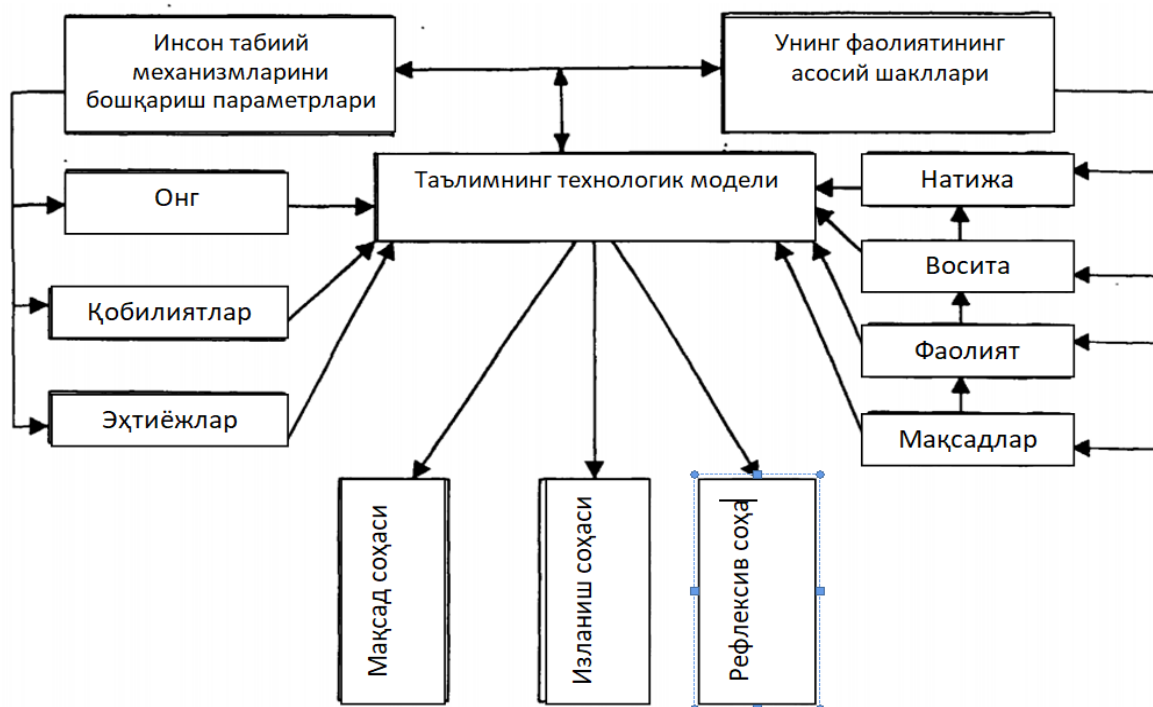
Sivilizatsiya rivojlanishining zamonaviy sharoitida markaziy yondashuvlardan biri ta'limni inson ekologiyasiga yo'naltirishdir. Shu nuqtai nazardan, ta'lim "shakllanuvchi" va "shakllantiruvchi"ga nisbatan "ekologik toza" bo'lishi kerak, ya'ni insonda nafaqat ijtimoiy ahamiyatga ega, balki o'zining insoniy tabiatiga mos ravishda, muhim, insoniy ahamiyatga ega bo'lgan, mazmunli, shaxsning o'zida insoniy

ahamiyatli, borliqning aniq tarixiy, ijtimoiy-madaniy voqeligi va uning individual fiziologik, psixologik tabiatini qayta yaratish kerak.. Bu tamoyilda rivojlantiruvchi va korreksion pedagogikaning ko‘plab zaxiralari yashiringan.

Ushbu yondashuv doirasida bir qator mualliflar “tana ekologiyasi” (sog‘liqni saqlash, reabilitatsiya qilish va tarbiyalash, ovqatlanish gigienasi va rejimi, ta’lim jarayonida mehnat qilish) bilan bir qatorda “faoliyat ekologiyasi” (“ekologik toza” pedagogik texnologiyalar, o‘quvchilar faoliyatining aqliy, ruhiy, motor-harakat shakllarining optimal usullari va tizimlari), ta’limni yaxlit ekologizatsiyalashning asosiy bo‘g‘ini bo‘lgan “ruh ekologiyasi” tushunchasini kiritdilar [6].

“Ruh ekologizatsiyasi” (insonning ma’naviy olami) ma’naviyatni tiklashni, realistik sozlangan ongni o‘z ma’naviy refleksiyasiga o‘tishini, borliqni aks ettiruvchi va shu bilan birga insonni kundalik hayotining holatidan uning o‘z-o‘zini chuqur anglash darajasiga, abadiylik qonunlariga muvofiq qadriyatlar - haqiqat, ezgulik, go‘zallikni yaratishni o‘z ichiga oladi.

Insonning tabiiy mexanizmiga asoslangan texnologik jarayonning qurilishi grafik tarzda quyidagicha ifodalanishi mumkin:

1-rasm.

Algoritmik rejim asosida qurilgan insonning tabiiy faoliyati, u joylashgan (va qarshilik qilmaydigan) inson uchun eng tabiiy, qulay bo‘lgan ta’lim sohasini texnologik tashkil qilishni talab qiladi. Shuning uchun, bizning chuqur ishonchimizga ko‘ra, rivojlantiruvchi texnologiyalar insonning o‘zini-o‘zi uzluksiz rivojlantirishining asosiy shartidir.

MUHOKAMA

Hozirgi vaqtda ta'lim sohasini qurish uchun rivojlantiruvchi texnologiyalarni ishlab chiqishga harakat qilinmoqda. K.Ya.Vazina texnologiyaning quyidagi asosiy turlarini ajratib ko'rsatadi:

1. Ta'lim muassasasi xodimlarining maqsadli ishlashi va uzluksiz malakasini oshirishni ta'minlaydigan boshqaruv texnologiyasi.
2. Talabalarning o'z-o'zini maqsadli uzluksiz rivojlantirishini ta'minlovchi pedagogik texnologiya.
3. Talabalarning ijtimoiy faolligini o'z-o'zini maqsadli uzluksiz rivojlantirishni ta'minlaydigan tarbiya jarayonining texnologiyasi.
4. Talabalarning kasbiy ehtiyojlari va qobiliyatlarini maqsadli uzluksiz rivojlantirishni ta'minlovchi, ularning raqobatbardosh mutaxassis bo'lib yetishishini ta'minlovchi kasbiy texnologiya.
5. Axborotdan tezkor foydalanishni, faoliyatni faollashtirishni ta'minlovchi axborot texnologiyalari [6].

Bizning fikrimizga ko'ra, K.Ya.Vazina tomonidan ta'lim sohasida ishlab chiqilgan rivojlantiruvchi texnologiyalarning aksiologik va ontologik asoslari alohida ahamiyatga ega. Rivojlantiruvchi texnologiyaning tuzilishi maqsadli, izlanuvchanlik, refleksiv sohadan iborat bo'lib, unda ehtiyoj-qobiliyatlarning uzluksiz rivojlanadi, ular o'z navbatida vaziyatli, insonning o'z-o'zini tartibga soluvchi faoliyatiga aylanadi. Ta'lim sohasi - bu ijtimoiy-madaniy sohaning bir qismi, ta'lim tizimlari, ularning elementlari, o'quv materiallari va ta'lim jarayonlari sub'ektlari o'rtasidagi o'zaro ta'sir zonasidir. Ta'lim sohasining asosiy elementi - ma'lum bir ta'lim muassasasi va sinfining ta'lim sohasidan bir necha federal, mintaqaviy darajalargacha katta murakkablik o'lchoviga ega.

Muayyan ta'lim muassasasining madaniy sohasi - bu bolalar jamoasidagi bolalarning madaniy rivojlanishsohasi bo'lib, u avval aytib o'tilgan sohaning o'shanday asosiy parametrlari: munosabatlar, qadriyatlar, ramzlar, narsalar, ob'ektlarni o'z ichiga oladi. Madaniy rivojlanish uchun ushbu maydon ilgari ta'limda juda kam e'tiborga olingan, bola va o'smirning madaniy rivojlanishi sodir bo'lgan sinfning madaniy sohasiga ham kam e'tibor qaratilgan.

XULOSA

Shunday qilib, psixologik-pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish va muallifning maktab faoliyatida to'plangan tajribasini nazariy anglash ushbu izlanish muammosi doirasida ta'lim sohasi tushunchasini aniqlash imkonini beradi.

Rivojlantiruvchi ta'lim sohasini rivojlanish yo'nalishiga ega bo'lgan maxsus modellashtirilgan joy va sharoitlar sifatida; shaxsning jismoniy, somatik, aqliy, psixologik, ma'naviy, axloqiy va ijtimoiy sog'lomligining individual xususiyatlariga

muvoqiq shaxsning rivojlanishi va kamolotining optimal yoʻnalishini tanlashning turli xil variantlarini taʼminlovchi koʻp qirrali ijtimoiy soha sifatida koʻrib chiqamiz, bu bizga:

- bolalar - turli xil faoliyatda va turli jamoalar bilan oʻzaro munosabatlarda oʻz taqdirini oʻzi belgilash;
- oʻqituvchilar - keng ijtimoiy va madaniy sohada bolalarni ijtimoiylashtirish uchun sharoit yaratish;
- ota-onalar - keng koʻlamli taʼlim xizmatlarini yaratishda (mijoz sifatida) ishtirok etish;
- tashkilotchilar va boshqaruvchilar - turli xil taʼlim qiziqishlari va shartlariga eʼtibor qaratgan holda boshqaruv qarorlarini qabul qilishga imkon beradi.

Bunda rivojlantiruvchi taʼlim sohasining umumiy paradigmasini hisobga olgan holda, biz “taʼlim”, “taraqqiyot”, “tarbiya” va “sogʻliq” tushunchalarini alohida ishlay olmasligini eʼtiborga olish kerak. Ularni turlicha integratsiyalanishi, oʻzaro bogʻliqligi va oʻzaro aloqadorligi ushbu bobning ikkinchi paragrafida muhokama qilinadi. Yuqoridagilardan xulosa qilishimiz mumkinki, pedagogik loyihalash oʻqituvchining koʻp komponentli murakkab faoliyati boʻlib, uning malakasi, kasbiyligi va texnologik samaradorligiga bogʻliq. Zamonaviy taʼlim muassasalarida barcha sohalarida boʻlgani kabi sifat masalasi birinchi oʻringa koʻtarilmoqda.

ADABIYOTLAR ROʻYXATI

- [1]. Yasvin V.A. “Obrazovatel'naya sreda: ot modelirovaniya k proektirovaniyu” / V.A. Yasvin. M.: Smysl, 2001. - 365 s.
- [2]. Slobodchikov V.I. “Antropologicheskaya perspektiva otechestvennogo obrazovaniya”. Yekaterinburg, 2009-264 s.
- [3]. Alibekov D.A. Taʼlim tizimini innovatsion rivojlantirishning ijtimoiy-falsafiy xususiyatlari // f.f.f.d. (PhD) dis.avtoreferati. –Samarqand.:2021. 46 b.
- [4]. Salimov A.A. Taʼlim sohasida inson taraqqiyoti konsepsiyasining asosiy yoʻnalishlari // iqtisodiyot f.f.d. (PhD) dis.avtoreferati. –Samarqand. 2019. 56 b.
- [5]. Bolshoy psixologicheskiy slovar [Elektronnyy resurs] / pod red. B.G. Mesheryakova, V.P. Zinchenko. M.: PraymEVROZNAK, 2003. - URL: <http://psychology.academic.ru/7219/> (data obraçeniya: 18.08.2021).
- [6]. Vazina K.Ya. Prirodno-refleksivnaya texnologiya samorazvitiya cheloveka / K. Vazina. - Moskva, 2002.